

Hősök és árulók Szerbiája

Tizenéves gyerekként, a múlt század hetvenes éveinek legelején nem értettem, miért szidja nagyapám a kommunista partizánokat és miért pöröl rám, ha zsebpénzemet a két szerb partizángyerekről, Mirkoról és Slavkoról írt képregényre költöm. Hogy a fiatalabbak is megértsék, ki volt ez a „fasiszták” elleni akciókban, géppisztollyal és kézigránáttal az oldalán mindig győzni tudó két fenegyerek, idézek egy jellemző példát az újságárusoknál akkoriban megvásárolható olcsó kiadványból. Slavko: „Vigyázz Mirko, jön a golyó!” Mirko félrehúzza a fejét, majd így válaszol: „Köszönöm Slavko, hogy szóltál!”

Akkor még nem tudtam, mi baja lehet öregapámnak a partizánokkal. Ma már értem, mert közben kiderült, amiről ő akkor még nem volt hajlandó beszélni, hogy az ő, Nyugati temetőre néző kertje végén van a legnagyobb temerini tömegsír, ahová a „hős” kommunista partizánok harmonikaszó kíséretében lövöldözték bele büntelenül, bírósági ítélet nélkül, csupán nemzeti hovatartozásuk alapján a fasisztának tartott magyarokat. Köztük a 16 éves gyereket, Lepár Istvánt is, aki idős édesapja helyett került a templomudvarba, a kivégzendők közé. Lepár István kivégzését említeni sem volt szabad ötven éven át. Vele szemben a bosszúálló tömeggyilkosokkal egy ideológiai táborba tartozó fiktív fiatalokúakról képregény készült, hogy ne csak a hivatalos oktatási program dicsőítse a partizánokat, hanem a diák ezt olvassa még a pad alatt is. Megtévesztettek bennünket. Szüleink, nagyszüleink előttünk nem mertek beszélni a valóságról. Csak most fogom fel, micsoda félelemben élhettek Tito jóléti Jugoszláviájában. Közben a szerb állam már akkor elültette a „fasiszták” elleni gyűlölet magvát a feljövő generációk körében. Kétpólusú világot teremtett, amelyben egyik oldalon vannak a hősök, másikon az árulók. Kimondatlanul is érzékeltették, ki nincs velünk, az ellenünk. A kérdéssel kapcsolatban gyakran eszembe jut egyik első egyetemi vizsgatéletem megelőző élmény. A nyolcvanas évek első felében még kötelező tantárgy volt az egyetemeken az ONO i DSZ (Opšte narodna odbrana i društvena samozaštita - magyarul Általános népvédelem és társadalmi önvédelem) nevű, erősen ideológiai színezetű tantárgy. Néhai Marko Oreščanin tanította, aki több kitüntetéssel rendelkező büszke partizán „harcos” volt. Amikor az előttem vizsgáló egyetemistának feltette a kérdést, hogy melyek voltak a partizán harcmódot főbb jellemvonásai, és a kérdezett arról beszélt, hogy a partizánok elbújtak a fa mögé, ahonnan orvul hátbalótták az ellenséget, akkor az önértében sértett professzor először bevörösödött, majd felállt és üvöltve zavarta ki a fickót a tanteremből. Ott is kellett hagynia az egyetemet, hiszen főben járó bűnnek számított kimondani, hogy a partizánok itt a Vajdaságban tulajdonképpen olyanok voltak, mint a banditák a vadnyugat filmekben, nem vállalták fel a szemtől szembe folytatott harcot, hanem terrorista módszereket alkalmaztak. Ilyen időkben éltünk, nevelkedtünk.

Azóta harminc év elmúlt, most mégis azt vagyok kénytelen tapasztalni, hogy a Világ sora Szerbiában nem változik. Egy újabb, ezúttal elvesztett háború után, amikor a világ segedelmével az Európai Unióba igyekszünk, ismét két hadoszlopba sorolja az itt élőket a szerbiai parlamenti többség. A vagyon-visszaszármaztatási és kárpótlási törvény meghozatalát és utóéletét kísérő vitákból ugyanis ez derül ki. Ismét vannak antifasiszták és fasiszták, meg a két ideológiai irányzat leszármazottai, akik Szerbiában úgy látszik, automatikusan az elődök besorolását öröklik. A magyarok és a németek csak azért minősülnek most kárpótlásra alkalmatlannak, mert a II. világháborúban a magyar, vagy a német hadseregben szolgáltak. És ezért nem igényelhetik vissza a kommunisták által elvett vagyont. Mert a kommunisták a Szerbiában hatályos felfogás szerint különbek voltak

a fasisztáknál. Idézhetném most ismét öregapámat, aki, mint mondta volt „öt királt szolgált“. A szerb Sándort (a királynétől katonaként a lovardában végzett munkájáért még kitüntetés is kapott, amit a partizánok 1944-ben elvittek) és Pétert, aztán Horthyt és Szálasit, végül Titót. Egyiket sem önként és dalolva. Most mégis csak azért büntetnék, ha élne és volna visszakövetelni valója (neki csak a kocsiját és a lovait vitték el), mert magyar katona is volt.

Lemeztelenedett a király Szerbiában. Világossá vált, hogy itt a parlamenti többség (amit ez esetben nemzeti többségként is értelmezhetünk) még ma is a kommunista eszmét követve kíván mások kisémmizésével újabb helyzeti előnyhöz jutni, a büntetlenül kisémmizettek kárára. És ez így van akkor is, ha a hamarosan parlamenti eljárásba kerülő rehabilitációs törvényben majd esetleg visszaszívják azt, amit a restitúciós törvénnyel kimondtak. Boris Tadić szerb államfő messzire veti a sulykot, amikor azt hangoztatja, hogy Szerbiával szemben senki nem beszélhet az ultimátum nyelvén. De ki beszél itt ultimátumról? Magyarország és a vajdasági magyarság csupán az EU-s jogelvek tiszteletben tartását várja el Szerbiától, amelyek kimondják: a huszonegyedik században nincs helye a kollektív bűnösség emlegetésének, még kevésbé az elv alkalmazásának. Lehet, hogy Szerbiában nehéz megemészteni a valóságot, hiszen itt a II. világháborúban nem csak a német és a magyar hadsereg irtotta a szerbeket, hanem itt a szerbek (csetnikiek és partizánok) is tömegesen gyilkolták egymást. Ezt egymás között kell megbeszélniük. De ne hamisítsák már tovább a történelmet a mi kárunkra, akkor se, ha a történelmet a győztesek írják. És ne tessék már minden bűnt a mi számlánkra írni. Érthető, hogy Boris Tadić államfőként történelmileg nincs könnyű helyzetben. A Szerbiát a délszláv háborúba behajszoló Slobodan Milošević bűnei miatt ugyanis neki kellett fejet hajtani a szerbek által a kilencvenes években elkövetett tömeggyilkosságok helyszínein, Srebrenicában és Vukováron. És most, lévén, hogy közeledik az 1944-es kivégzések évfordulója, neki kellene fejet hajtani az 1944-ben a szerb partizánok által tömegsírba lőtt magyarok tömegsírjánál is. Lehet, hogy túl sok ez így egyszerre, most néhány hónappal a választások előtt. Lehet, hogy ezt most Szerbiában senki, így Tadić sem vállalja fel. De mi türelmesek vagyunk. Az elkövetett bűnöket előbb-utóbb be kell ismerni. A bűnösöket meg kell nevezni, ahogy az áldozatokat is. Kivárjuk.

Ternovác István